

BATLS/BARTS V ARMÁDĚ ČESKÉ REPUBLIKY PO PĚTI LETECH

Pplk. MUDr. Radovan MATOUŠEK

Univerzita obrany, katedra všeobecného lékařství a urgentní medicíny Fakulty vojenského zdravotnictví v Hradci Králové

Případy hromadných neštěstí, katastrof i válečné ztráty znamenají nepoměr mezi potřebou a možnostmi poskytování adekvátní pomoci raněným. Ošetřování většinou vychází z omezených zdrojů nejen materiálních, ale i personálních.

Z důvodů zachování jednotných postupů byl ve zdravotnické službě armády Velké Británie zaveden kurz **BATLS/BARTS (Battlefield Advanced Trauma Life Support/Battlefield Advanced Resuscitations Techniques and Skills)**. Vypracované postupy neodkladné péče v polních podmínkách vycházejí z principů **ATLS (Advanced Trauma Life Support)** vypracovaných v USA. Jedná se o kurz, který bere na zřetel specifické podmínky za bojových situací a okolností vzniku zdravotnických ztrát. Potřeba vzdělávat zdravotnický personál v této oblasti vedla k zavedení kurzu ve všech zdravotnických službách armád členských států NATO a tuto metodiku využívají například i zdravotnické služby armády Austrálie, Jihoafrické republiky a Izraele. Vše se řídí základním principem, kterým je snižování počtu úmrtí.

Šance na přežití bojových ztrát se značně zvyšují po přijetí do polní nemocnice. Ve vojenských podmínkách je limitujícím faktorem čas, který je odvozen od vzdálenosti rozmístění nemocničních zařízení od přední linie. Proto je důležité raněné správně ošetřit a poskytovat jim podporu životních funkcí ještě v přednemocniční fázi. Kromě měněního se konceptu rozmístění chirurgických týmů na bitevním poli je důležité, aby každý příslušník zdravotnické služby měl základní dovednosti v zabezpečení základních životních funkcí a uměl je použít v době než se zranění dostanou do zdravotnického zařízení chirurgického profilu. Navíc v dnešní době musíme počítat nejen se zraněními, která způsobují moderní zbraňové systémy (střelná poranění, polytraumata, zranění způsobená účinky tlakových vln), ale i se zraněními nebojovými (hromadná neštěstí a katastrofy, autonehody).

Fakulta vojenského zdravotnictví Univerzity obrany v Hradci Králové pořádá kurzy BATLS/BARTS pro zdravotnický personál AČR od roku 1999. Školení je určeno nejen pro lékaře a střední zdravotnický personál AČR účastníci se zahraničních misí, ale také pro pracovníky posádkových ošetřoven a

vojenských nemocnic. Katedra všeobecného lékařství a urgentní medicíny je jediným školicím centrem v oblasti neodkladné péče v polních podmínkách v AČR.

Kurz BATLS/BARTS ve standardním provedení probíhá jako dvoudenní intenzivní zaměstnání vyžadující aktivní účast frekventantů. Ti obdrží jeden měsíc před zahájením kurzu základní manuál, zpracovaný podle anglického originálu školiteli kurzu. Po četných připomínkách frekventantů kurzů došlo k prodloužení zaměstnání na 3 dny vzhledem k náročnosti probírané tematiky. Důraz ve výuce uvedené problematiky je kladen na komunikaci a na výměnu praktických zkušeností, na procvičování potřebných dovedností v malých skupinách. Výuka je velmi náročná a vyžaduje koncentrované nasazení nejen studentů, ale také instruktorů.

Kurz BATLS/BARTS se soustřeďuje na výuku těchto dovedností:

- Přístup ke zraněnému a jeho vyšetření;
- Vyšetření hlavy a krku, naložení krčního límce při možném poranění krční páteře se zdůrazněním její správné fixace;
- Nechirurgické zabezpečení dýchacích cest;
- Chirurgické zabezpečení dýchacích cest se zřetelem na fixaci krční páteře – trysková insuflace kyslíku plastikovou kanylou přes krikotyroidní membránu a chirurgická krikotyroidotomie s vložením malé tracheostomické kanyly (5–7 mm);
- Punkce a drenáž hrudníku;
- Kanylace a preparace periferní žíly;
- Otáčení, ukládání a vyšetřování zraněného s poraněnou páteří (*Log Roll*, *SCOOP* rám);
- Řešení konkrétních simulovaných poranění a polytraumat s využitím dostupných prostředků a pomůcek (*Mouflage*);
- Třídění hromadných ztrát (*Triage*).

Kurz se skládá z:

1. Lekcí
2. Nácviku praktických dovedností
3. Přezkoušení testem
4. Přezkoušení při simulaci reálných situací – muláže (*Mouflage*)

Student podrobující se přezkoušení musí splnit dvě rozhodující kritéria:

1. úspěšně zvládnout písemný test (T)
2. složit praktickou zkoušku – muláž

Pro BATLS má test 50 otázek, pro BARTS 35 otázek. Test trvá 45 minut a muláž 7 minut. Úspěšnost testové části přezkoušení je podmíněna minimálně 75% správností odpovědí. Opravnou muláž (RM) lze skládat v den přezkoušení. Pokud ale adept úspěšně prošel muláží a chyboval v testu, má možnost napsat opravný test (RT) do 1 měsíce.

Tabulka 1

Počty posluchačů podle druhů vojsk k 31. 12. 2004

Druh vojska	BATLS	BARTS	Celkem
POŠ	113	57	170
VN	68	9	77
IPVZ	7	0	7
ASR	26	9	35
Pobaltí	21	6	27
AČR	42	136	178
VLA	20	8	28
ostatní	11	13	24
aktivované sestry	0	14	14
zálohy	37	2	39
CELKEM	345	254	599

Od listopadu 1999, kdy proběhl první kurz (tehdy ještě na VLA JEP), do 31. prosince 2004 se 48 kurzů BATLS/BARTS zúčastnilo celkem 599 účastníků – 345 lékařů a 254 pracovníků se středním odborným zdravotnickým vzděláním (BATLS n = 345,

BARTS n = 254). Úspěšných bylo 69 % lékařů, kurz pro střední zdravotnický personál úspěšně dokončilo 65 % zdravotníků (BATLS Pass n = 239, BARTS Pass n = 166).

Platnost certifikátu kurzu je šest roků pro kurz BATLS a čtyři roky pro kurz BARTS. Právě proto, že letos končí platnost některých certifikátů, je do Plánu kurzů a odborných stáží vojenské zdravotnické služby v akademickém roce 2004/2005 zařazen kurz s označením **R-BATLS/BARTS (Retention-BATLS/BARTS)**. Cílem je zopakovat a prohloubit vědomosti z oblasti neodkladné péče v polních podmínkách, procvičit praktické dovednosti u akutních stavů v polních podmínkách. Základním předpokladem pro zařazení do tohoto kurzu je úspěšné předchozí absolvování kurzu BATLS/BARTS. Na lednový termín se přihlásil pouze jeden lékař! Kurz byl zrušen, protože výuka probíhá při minimálním počtu 12 účastníků. Doufám, že podzimní termín kurzu bude uchazeči naplněn tak, aby mohl proběhnout. Lékaři i ostatní zdravotničtí pracovníci si musí uvědomit nezbytnost pravidelného školení a výcviku hlavně v oblasti neodkladné péče, kde každý chybný krok může mít katastrofální následky.

Korespondence: Pplk. MUDr. Radovan Matoušek
 Univerzita obrany
 Fakulta vojenského zdravotnictví
 Katedra všeobecného lékařství a urgentní medicíny
 Třebešská 1575
 500 01 Hradec Králové
 e-mail: matousek@pmfhk.cz

Do redakce došlo 21. 1. 2005